

NIKAIA'NIN (İZNİK) ROMA SİKKELERİ ÜZERİNDEKİ MİMARİ BETİMLERE DAİR BİR DEĞERLENDİRME

*An Assessment on the Architectural Representations on the
Roman Coinage of Nicaea (İznik)*

Haralambos NİKOLAYİDİS*

ÖZ: Sikkeler üzerindeki yapı betimleri Roma Cumhuriyet Dönemi itibariyle bir yenilik olarak ortaya çıkmıştır. İmparatorluğun kurulması ve yayılması aşamasında bu gelenek eyaletteki kentlerde de uygulanmaya, kabul görmeye ve yayılmaya başlamıştır. Bu geleneğin eyaletlerde uygulanması bağlamında *Bithynia et Pontus* Eyaleti uygun bir örnek teşkil etmektedir. Bu hususta gerçekleştirilen çalışmalar eyaletteki birçok kentin sikkelerinde yapı betimlerinin kullanılmış olduğunu ortaya koymaktadır. Bithynia Krallığı itibariyle bölgenin önemli kentlerinden Nikaia'nın zengin sikke repertuarında MS 1. yy. itibariyle çeşitli yapı betimleri kullanılmaya başlanmış ve MS 3. yy.'a kadar devam etmiştir. Söz konusu yapı betimleri çeşitlilik göstermektedir; bir tarafta tapınak, sur, *altar* gibi tanımlanmaya açık yapılar yer almaktayken, diğer tarafta günümüz kalıntılarının kısıtlı olması nedeniyle kesin bir şekilde tanımlamanın yapılması güç olan yapılar yer almaktadır. Bu çalışmada kullanılan yapı betimleri gruplandırılarak kendi başlıkları altında kronolojik olarak ele alınmaktadır. Ayrıca kent sikkelerinde betimlenen yapıların Nikaia ile olan ilişkisi araştırılırken literatürdeki mevcut durum ortaya konulmaya, yapı betimleri tanıtılmaya ve güncel araştırmaların ışığında değerlendirilmeye ve yeni öneriler getirilmeye çalışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bithynia, Nikaia, Yapı Programı, Sikke, Roma Propagandası

ABSTRACT: Building depictions on coins emerged as an innovation during the Roman Republican Period. During the establishment and expansion of the Roman Empire, this tradition started to be practised, accepted and spread in the provincial cities. In the context of practising of this tradition in the provinces, the Province of *Bithynia et Pontus* constitutes an ideal example. The studies that carried out in this regard reveal that many cities in the province used building representations on their coins. Nicaea is regarded as one of the most important cities of the region due to the Kingdom of Bithynia. In the rich coin repertoire of

* Dr., Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Arkeoloji, Klasik Arkeoloji, Bilecik, haralambos.nikolayidis@bilecik.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5633-2723

the city of Nicaea various building representations began to be used as of the 1st century AD and continued until the 3rd century AD. The building depictions that mentioned vary; on the one hand, there are clearly identifiable structures such as temples, city walls, and altars, and on the other hand, there are structures that are difficult to identify precisely due to the current limited remains and findings. The building representations used in this study are grouped and discussed chronologically under their own headings. In addition, while investigating the relationship between the buildings depicted on the city coins and Nikaia, the current situation in the literature is presented. Furthermore the building depictions are introduced and evaluated in the light of current research and new suggestions are made.

Keywords: Bithynia, Nicaea, Building Program, Coinage, Roman Propaganda

Cite as / Atf: NİKOLAYİDİS, H. (2025). Nikaia'nın (İznik) Roma Sikkeleri Üzerindeki Mimari Betimlere Dair Bir Değerlendirme. Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 15(29), 1-28. <https://doi.org/10.33207/trkede.1485612>

Yayın Tarihi	20 Ocak 2025
Hakem Sayısı	Ön İnceleme: (Editör-Yayın Kurulu Üyesi) İçerik İncelemesi: İki Dış Hakem
Değerlendirme	Çift Körleme
Benzerlik Taraması	Yapıldı
Etik Bildirim	tuefdergisi@trakya.edu.tr
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Herhangi bir fon, hibe veya başka bir destek alınmamıştır.
Telif Hakkı/Lisans:	Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi'nde yayımlanan makaleler https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/ tarafından lisanslanır.
Date of Publication	20 January 2025
Reviewers	A Internal (Editor board member) Content review: Two External
Review Reports	Double-blind
Plagiarism Checks	Yes

Complaints	tuefdergisi@trakya.edu.tr
Conflicts of Interest	The Author(s) declare(s) that there is no conflict of interest.
Grant Support	No funds, grants, or other support was received.
Copyright & License	Trakya University Journal of Faculty of Letters is licensed under Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Giriş

Sikkeler, antikçağdaki günlük yaşam sırasında sıklıkla kullanım gören malzemelerden biri olarak dikkat çekmektedir. Ekonomideki yeri haricinde sikkeler, birden fazla insana ulaşabilmesi ve pek çok kez el değiştirebiliyor olması nedeniyle bir iletişim ve haber aracı olarak da kullanım görmüştür; bu çerçevede betim ve lejandlar belirli talepler doğrultusunda şekillenmiştir. Bu amaçtaki kullanıma dair çeşitli bilgiler elde edebilmek mümkün olduğundan, antik kaynaklar büyük önem arz etmektedir. Antik yazarlardan Suetonius ve Eusebius, kişisel propaganda uğruna imparatorların sikke betimlerini kendilerinin seçtiğini aktarmaktadır. Kendini bir sanatçı olarak gösterme kaygısıyla hareket eden İmparator Nero, kendisini *lyra* çalarken betimleyen heykellerin yanı sıra aynı betimi taşıyan sikkeler de darp ettirmiştir (Suetonius, *De Vita Caesarum*, Nero, XXV). Diğer yandan İmparator Constantinus, sikke betimlerini kendisi seçmiş ve kendisinin tercihi ile sikkeler işlenmiştir (Eusebius, *Vita Constantini*, XIV.2-16).

Sikkelerin bir iletişim ve propaganda aracı olarak kullanılmış olması hususu tartışmalıdır. Çünkü dolaşımdaki sikkelerin kitleleri ne derecede etkilediğini kesin bir şekilde söyleyebilmek mümkün görünmemektedir. Bu tartışmaya ait ilk görüş sikkelerin salt ekonomik niteliğini desteklerken, karşıt görüş belirli betimlerin bir amaç uğruna tercih edildiğini ve toplumun bir kesimini etkilediğini önermektedir (Mattingly, 1946: 104-106; Sutherland, 1951; Jones, 1956: 13-33; Crawford, 1983: 47-64). Yukarıda da değinilen Suetonius ve Eusebius'un aktarımlarından bağımsız olarak, tarihi olayların nümismatik verilere yansımış olması, karşıt görüşü destekler niteliktedir. Literatürde EID MAR ve IUDAEA CAPTA sikkeleri olarak tanımlanan sikke tipleri, bu noktada sunulabilecek en karakteristik örnekler olarak ön plana çıkmaktadır. EID MAR lejandı ile darp edilen sikkeler ön yüzde Marcus Iunius Brutus'un portresini taşıırken, arka yüzde de iki hançer

arasında bir *pileus* (konik başlık) işlenmiştir. Dolayısıyla söz konusu lejand ile Gaius Iulius Caesar'ın katlinin işlendiği mart ayına (MÖ 44), *pileus* betimi ile de özgürlüğe atıfta bulunulmuştur (Tekin, 2021: 48-49). IUDAEA CAPTA sikkelerinin yine tarihi bir olayla ilişkili olduğu görülmektedir; MS 70'te Yahudi İsyanı'nın bastırılmasının ardından Roma'da zafer kutlamaları gerçekleştirilmiş ve bu kompozisyona sahip sikkeler darp edilmiştir (Barag, 1978: 14-15; Tekin, 2021: 50-51).¹ Söz konusu iki örnek göz önünde bulundurulduğunda, sikkelerin salt ekonomi niteliğini taşımadığı, kültürel yansımaların yanı sıra belirli durumlarda merkezi veya yerel idarenin propagandasına hizmet ettiği anlaşılmaktadır; siyasi, askeri, dini ve ekonomik repertuvara ek olarak yapı programı ile ilişkili betimler bu amaçla kullanım görmüştür.

Sikkelerde Yapı Betimleri ve Teknikler

Sikkelerin arka yüz betimlerinde yapıların kullanılması, Roma ile birlikte gelen bir yenilik şeklinde değerlendirilmektedir. MÖ 1. yy.'a ait Roma merkez darbinda basılan bazı sikkelerde birey ve ata ile bağlantılı propaganda izlenebilmektedir; genel itibariyle ön yüzde sikkeyi darp ettiren kişinin atalarına ait betime yer verilirken, arka yüzde de kendisinin veya atalarının katkıda bulunduğu bir yapı işlenmektedir. Örneğin Marcus Aemilius Lepidus (MÖ 61) sikkesinde (RRC, 1974: 419/3), kendisinin *nomen gentilesi* ile ilişkili olarak ön yüzde Vesta rahibelerinden biri olan Aemilia'ya ait portre, arka yüzde ise kendi atalarının inşasına katkıda bulunduğu Aemilia Bazilikası tercih edilmiştir. Benzer bir uygulama L. Marcus Philippus (MÖ 56) sikkesinde dikkat çekmektedir (RRC, 1974: 425/1; Elkins, 2015: 28); ön yüzde ailenin kökeninin dayandırıldığı Kral Ancus Marcius'un portresi, arka yüzde yine atası olan Q. Marcius Rex'in onarmış olduğu su kemeri işlenmiştir (Hannestad, 1988: 24).

Iulius-Claudiuslar Dönemi'nde imparatorluk kültürü ile ilişkili *koinon* sikkelerinde tapınak betiminin işlenmesi geleneği, bu yeniliğin devam ettiğine işaret etmektedir. Bu geleneğin etkisiyle ileriki süreçte örneğin Aphrodisias'taki Aphrodite Tapınağı gibi çeşitli tapınakların sikkeler üzerinde işlenmeye başladığı anlaşılmaktadır. Roma'nın imparatorluk betimlerinde dönem içinde betimlenen yapılarda çeşitlilik görülürken, doğudaki kentlere ait sikkelerde yapı betimlerinin daha istikrarlı olması izlenmektedir; örneğin tapınak gibi belirli bir yapı farklı dönemlerde betimlenmeye devam etmiştir (Anadolu, 1952; Elkins, 2015). Roma

¹ Iudaea sikkelerindeki Roma etkisi için ayrıca bkz. Barkay, 2012.

Cumhuriyet Dönemi'ndeki sikke darplarında, aile başarılarının tanıtılması için özellikle tapınak betimleri tercih edilmiştir. Böylelikle eyaletlerde benzer betimlerin kullanılması, bazı durumlarda yerel sikkelerin Roma merkez darbı sikkelerini taklit ettiğini ortaya koymaktadır (Burnett, 2011: 25). MS 1. yy. itibariyle Roma eyaletlerinde yapı betimleri tercih edilmeye başlanmış olmasına karşın, bu dönem bir geçiş dönemi olarak kabul görmekte, diğer yandan MS 2. yy. boyunca yeni tipolojinin geliştiği önerilmektedir; dönem içinde sikkelerde tapınak, kemer, köprü veya kent kapısı gibi yapılar belgelenebilmektedir (Burnett, 2011: 24).

Sikkelerin arka yüz betimlerinde gerçek yapılar işlenmektedir. Ancak bazı durumlarda usta tarafından yapının birebir yansıtılmadığı anlaşılmaktadır. Bu gibi durumlarda “kısaltma” veya “yükseltme” şeklinde ifade edilen iki farklı tekniğin uygulandığını söyleyebilmek mümkündür (İhtiyar, 2021: 622-623). İlk olarak kısaltma tekniğinde, sikkeyi darp eden usta, örneğin alınlık, *akroter* ve sütun gibi detayları birebir aktarmayarak aslından farklı olacak şekilde yansıtmaktadır. Bu teknik için sikkeler üzerindeki Ephesos Artemision'u uygun bir örnek olarak dikkat çekmektedir. Görülebileceği üzere söz konusu tapınak bir sikke üzerinde *oktastylos* olarak işlenmişken, bir diğer sikkede *tetrastylos* olacak şekilde aktarılmıştır. Bu aşamada uygulanan bir diğer teknik olan yükseltme literatürde “above instead of behind (arka yerine yukarıda)” olarak ifade edilmektedir. Cepheden betimlenen bir yapının arkada kalan bölümünün de görülebilmesi adına, ön cephenin hemen yukarısına yerleştirilmesi durumu “yükseltme” şeklinde açıklanmaktadır. Her iki teknik göz önünde bulundurulduğunda, sikkelerin üzerinde betimlenmiş olan yapıları her daim kati surette doğru kabul etmemek gerektiği, yapı elemanları veya planlar gibi detaylarda ustaların “dokunuşları” olabileceğini unutmamak gerekmektedir.

Nikaia Örneği

Mevcut literatürde sikkeler üzerindeki yapı betimleri konusu kapsamında Küçük Asya'daki yapılar ile ilgili çalışmaların (Anadolu, 1952; Elkins, 2015) yanı sıra *Bithynia et Pontus* Eyaleti kentleri de incelenmiştir (Konuş, 2019; İhtiyar, 2021: 617-660); Kaisareia Germanika, Kalkhedon, Prusa ad Olympum, Nikaia, Nikomedeia, Prusias ad Hypium, Herakleia Pontika, Bithynion / Claudiopolis, Iuliopolis, Tios ve Kretia / Flaviopolis kentlerinin sikkelerinde yapı betimleri kaydedilmektedir (İhtiyar, 2021: 620). Ayrıca eyaletteki sikkeler incelendiğinde, Bithynia Koinonu sikke grubunda tapınak

betimlerine yer verildiği görülmektedir.²

Nikaia'nın kent sikkeleri bu konu için uygun bir örnek olup çeşitli yapı betimleri ile karşılaşmaktadır (Şahin, 2009: 15-21; Konuş, 2019: 51-52; İhtiyar, 2021: 627-632); ilk gözlem ile çeşitli planlarda işlenmiş olan tapınak ve sur gibi tanımlanabilir yapılar ile çift katlı yapı(lar) gibi tam olarak nitelendirilemeyen yapılar dikkati çekmektedir. Nikaia'da yapı betimleri İmparator Claudius (MS 47-48 c.) ile başlamakta ve İmparator Gallienus'a (MS 253-268) kadar sürmektedir. Nüsmatik veriler ışığında çift katlı yapı(lar), kent surları, *tetrastylus*, *pentastylus* ve *heksastylus* planlarında, farklı tanrı ve imparatorlara adandığı anlaşılan tapınaklar belgelenebilmektedir.

Bahsi geçen yapıların sikke betimleri aracılığıyla değerlendirilmesi kısıtlı verileri sunmaktadır. Yapılar beraberinde betimlendikleri imparatorlar ile ilişkilendirilmektedir. Ancak bir süreklilik içinde aynı yapı betimleri tekrar tekrar kullanıldığından, inşaat veya dönem içindeki belirli bir olay ile bağdaştırılabilmek pek mümkün görünmemektedir. Günümüz İznik'inin korunagelen yapılarından olan sur ve kent kapıları sikke betimlerinde yerini alırken, bugün kentin önemli bir yapısı olarak ön plana çıkan Roma tiyatrosu sikke betimlerinde kullanılmamıştır. Mevcut çalışmalarda da görülebileceği üzere ele alınan yapıların konumunu tespit etme olanağı bulunmamaktadır. Ancak önerildiği üzere (Mert, 2011: 171-182; İhtiyar, 2021: 630-631, 649 res. 18) kutsal alan kullanımının sürekliliği de göz önünde bulundurulurken (Eyice, 2005: 327-339) kent sikkelerinde betimlenen tapınakları İznik'in önemli kiliselerinden Ayasofya ve Koimesis tes Theotokou mevkilerinde veya çevrelerinde aramak yanlış olmayacaktır. Ancak bu hususta, kesin kanıt ve bilgi elde edebilmek adına İznik'te kent arkeolojisi çalışmalarının yürütülmesi gereksinimi ortaya çıkmaktadır.

Tapınaklar

Yapı betimleri özelinde tapınaklar, Nikaia kent sikkelerinin arka yüzünde yoğunluklu olarak tercih edilmiştir. Sikke tipleri incelendiğinde *tetrastylus*, *pentastylus* ve *heksastylus* olacak şekilde üç farklı tapınak planı tanımlanmaktadır. Söz konusu tapınakların bir kısmında tanımlanabilir öğelere yer verilmezken, bir kısmında sütunların merkezinde yer alan figürler sayesinde tanımlama yapabilmek mümkündür. Böylelikle mevcut

² Bithynia Koinonu sikkeleri için bkz. SNG, 1967: 6907-6917. Söz konusu sikke grubunda *oktastylus* planlı bir tapınak işlenmiş olup Nikomedeia'da bulunduğu görüşü kabul gördüğünden bu çalışmaya dâhil edilmemiştir.

nümismatik veriler ışığında tapınak betimleri İmparator M. Aurelius (MS 161-180) ile başlamakta ve İmparator Gallienus'a (MS 253-268) kadar devam etmektedir. Sikke betimlerindeki tanımlanabilir özelliklere dayanarak Nikaia'da Asklepios, Dionysos, Tykhe (Fortuna) ile İmparatorlar Commodus ve Elagabalus adına adanan tapınaklar belgelenebilmektedir.³ Tapınak planları aşağıda kendi başlıkları altında kronolojik sırayla sunulacaktır.

Nikaia kent sikkelerinde *tetrastylos* planlı tapınak betimi ilk olarak İmparator M. Aurelius yönetimi sırasında (MS 161-180) darp edilmiştir (Kat. 8); bir podyum üzerinde cepheden betimlenmiş olan tapınağın alınlığı, köşe ve tepe *akroter*leri de işlenmiştir. Sütunların merkezinde, kült heykelini temsil eden bir figür anlaşılmaktadır. Sağ elinde, aşağıya doğru tutmuş olduğu yılan aslan nedeniyle figür Asklepios olarak değerlendirilmektedir. Tapınağın üst kısmında $\text{C}\Omega\text{T}\text{H}\text{P}$ $\text{N}\text{I}\text{K}\text{A}\text{I}\text{E}\Omega\text{N}$ (Nikaialıların Kurtarıcısı) lejandı eklenmiştir. İmparatorlar Antoninus Pius ve M. Aurelius'un yönetimleri sırasında *soter* lejandına pek çok kez yer verildiğinden, bu süreçte kentte bir salgının olduğu ve bu şekilde Asklepios'a hürmet edildiği önerilmektedir (Erol-Özdizbay, 2011: 151).

Tetrastylos planlı tapınak bu kez merkezde tanrı Dionysos'a ait bir kült heykeli ile imparatorlar M. Aurelius (MS 161-180) (Kat. 9) ile Lucius Verus (MS 161-169) (Kat. 10) portreli sikkelerde betimlenmektedir; Dionysos ayakta çıplak olarak betimlenirken sağ elinde *thyrsos*, sol elinde de olasılıkla bir *kantharos* tutmaktadır. Birinci örnekteki (Kat. 9) sütunların gövdesi sarmal şeklinde işlenmiş, tapınağın alınlığının içine ise bir *patera* veya bir *clipeus* (yuvarlak kalkan) yerleştirilmiştir (Şahin, 2009: 16). İkinci örnekteki (Kat. 10) sütunlar bu kez yalın işlenmiş olup köşe ve tepe *akroter*ini oluşturan motiflerin alınlığın içine de eklendiği görülmektedir. Söz konusu motifler stilleri nedeniyle Dionysos'un kutsal hayvanları arasında olduğu kaydedilen yılan ile de ilişkilendirilmektedir (Boyana, 2016: 48; İhtiyar, 2021: 630). Her iki örnekte de Nikaia *ethnikon*u kullanılmış ancak sadece ikinci örnekte Dionysos'a atıfta bulunularak *ktistes epithetonuna* da yer verilmiştir.⁴

Asklepios ile Dionysos'un haricinde *tetrastylos* planı İmparator Commodus'un yönetimi sırasında (MS 180-192) iki farklı sikke tipinde

³ Sikkeler betimleri ışığında Nikaia'da varlığı tespit edilebilen bu tapınaklara paralel olarak Apollon'a ait bir tapınağın da kentte (veya yakın çevresinde) inşa edildiği kaydedilmektedir (INikaia, 1987: 15 no. T 14; Şahin, 2017).

⁴ Dionysos ve Nikaia'nın kurulması hk. bk. INikaia, 1987, 55-58 no. T 32a-b.

kullanım görmüştür; ilk örnekte Tykhe (Kat. 13), ikinci örnekte de kendisi (Kat. 12) temsil edilmektedir. Birinci sikke tipinde (Kat. 13) tapınak cepheden, bir podyum üzerinde işlenmiş, alınlığın içine ise bir *patera*, iki yanında ve tepesinde birer *akroter* yerleştirilmiştir. Dörtlü sütunun merkezinde Tykhe heykeli dikkat çekmektedir; sol elinde bir *cornucopia* ve sağ elinde bir dümen tutmaktadır. İkinci sikke tipinde (Kat. 12) işlenmiş olan tapınak, kült heykelinden ziyade bir lejand ile tanımlandığından diğer örneklerden ayrılmaktadır. Görüleceği üzere cepheden betimlenmiş olan *tetrastylos* planlı tapınağın merkezine KOMOΔEIA lejandı yerleştirilmiştir. Burada kullanılan lejanda dayanarak tapınak ile İmparator Commodus arasında bir ilişki kurulduğu ve kendisinin imparatorluk kültürüne atıfta bulunulduğu anlaşılmaktadır.⁵ Tapınak alınlığının içine bir *patera* veya bir *clipeus* dikkati çekmekteyken, genel itibariyle diğer örneklerle kıyasla tapınağın daha şematik biçimde işlendiğini söyleyebilmek mümkündür. Ayrıca tapınağın işlenme stili, özellikle benzer bir sikke tipi de (RPC, 2005: 6045) göz önünde bulundurulduğunda, mevcut literatürdeki *tetrastylos* planlı tapınak tanımlamasının yanı sıra bir *naiskos* olarak da önerilebilir.⁶

İmparator Commodus'tan sonra İmparator III. Gordianus'ta istisna olacak şekilde *tetrastylos* planlı tapınak betimlerinin herhangi tanımlayıcı bir figür olmaksızın kullanıldığı anlaşılmaktadır; İmparatorlar Septimius Severus (RG, 1910: 391), Caracalla (RG, 1910: 479) ve Geta (Gürman, 2019: 106 no. 3) portreleri ile darp edilen kent sikkelerinin arka yüzlerinde *tetrastylos* planlı tapınak betimi kullanılırken sütunların merkezinde bir kült heykeli yerine sadece bir nokta bezeme işlenmiştir. Değinen sikke tiplerinde alınlık içerisinde *patera* ile *akroter* kullanılmış, ayrıca podyum ve basamak detayları işlenmiştir. Bu planın son örneği (RPC, 2020a: 1928) İmparator III. Gordianus'a (MS 238-344) tarihlendirilmekle birlikte sikkelerin kaba işlenme stili nedeniyle sütunların merkezindeki figürün niteliği ilk etapta tam olarak anlaşılamamaktadır. Ancak ilgili kaynaktan figürün elinde *cornucopianın* görüldüğünün ifade edilmesi, söz konusu figürün Tykhe ile ilişkilendirilmesini mümkün kılmaktadır.

Farklı bir tapınak planı olarak *pentastylos* planlı tapınak betimleri kısıtlı olarak sadece İmparatorlar I. Maximinus (MS 235-238) ve I. Philippus (MS 244-249) idaresinde belgelenmektedir. Her iki sikke tipinde bir tanıma yönlendirebilecek figürler eksik olup tapınaklar farklı stilde işlenmiştir. İlk

⁵ Nikaia'da düzenlenen Commoedia ve diğer festivaller için bkz. Bosch 1948.

⁶ İlgili kaynaktan (RPC, 2005: 6045) bu sikke tipi *tetrastylos* olarak değerlendirilmiş olduğundan burada *tetrastylos* planlı tapınak betimi olarak ele alınmıştır.

örnek (Kat. 19) cepheden, alınlık içerisinde *patera*, köşe ve tepe *akroterli* betimlenmiştir. İkinci örnek (Kat. 20) mevcut betimlerden farklıdır; antitetik olarak $\frac{3}{4}$ cepheden iki tapınağa yer verilmiştir. Podyum üzerinde yükselen bu tapınakların ön cephelerinde beş adet sütun ayırt edilirken yan cephelerinde beş veya altı sütun sayılmaktadır. Ayrıca çatı kiremit detayları işlenmiş olup her iki tapınağın alınlığının içinde birer *patera* yerleştirilmiştir.

Tapınak betimleri için son olarak *heksastylos* planına değinmek gerekmektedir. İmparator M. Aurelius (MS 161-180) ile başlayan ve İmparator Gallienus'a (MS 253-268) kadar kullanımı devam eden *heksastylos* planlı tapınak betimlerini iki gruba ayırabilmek mümkündür; İmparator Elagabalus örneği (Kat. 17) haricinde bir grup Tykhe heykeli ile işlenmişken, diğer grup bu heykel olmaksızın işlenmiştir. İmparator M. Aurelius yönetimindeki ilk sikke tipinde (Kat. 11) sütunların merkezinde Tykhe heykeli yerleştirilmiştir; diğer betimlere benzer şekilde sol elinde *cornucopia*, sağ elinde ise bir dümen seçilmektedir. Benzer kullanım cephe betimiyle imparatorlar Commodus (M.S. 180-192) (RPC, 2005: 6029) ve Caracalla (M.S. 198-217 c.) (RG, 1910: 458, RG, 1910: 475, Kat. 16), $\frac{3}{4}$ açıyla Severus Alexander (M.S. 222-235) (RPC, 2017: 3218) ve I. Maximinus (M.S. 235-238) (RPC 2017: 3298), yeniden cepheden III. Gordianus (M.S. 241-244) (RPC, 2020a: 19858) ve Gallienus (M.S. 253-268) (SNG, 1967: 7095) sikkelerinde tercih edilmiştir. Bu sikkelerin içinden, üç farklı açının kullanılmış olması nedeniyle İmparator Caracalla sikke tipleri ön plana çıkmakta, özellikle üçüncü örnek (Kat. 16) dikkati çekmektedir; tapınak $\frac{3}{4}$ perspektifle betimlenmiş olup ön cephede altı, yan cephede yedi adet sütun ayırt edilmektedir. Ayrıca ilgili betimdeki çatı kiremitleri ile alınlık detaylı bir şekilde işlenmiştir.

Tykhe'ye ait kült heykelinin kullanılmadığı *heksastylos* planlı tapınak betimleri büyük çoğunlukla cepheden betimlenmiş olup İmparator Commodus (Kat. 14) ile başlamaktadır; alınlığın içinde *patera*, alınlığın iki kenarına ve tepesine *akroter* yerleştirilmiştir. Benzer kullanım imparatorlar Septimius Severus (M.S. 193-211) (SNG, 1991: 1952), Elagabalus (M.S. 218-222 c.) (RPC, 2017: 3119), Severus Alexander (M.S. 222-235) (RPC, 2017: 3205), I. Maksiminus (M.S. 235-238) (RPC, 2017: 3297) ve III. Gordianus'ta (M.S. 238-244) (RPC, 2020a: 1932) belgelenmektedir. İmparatorlar Commodus (RG, 1910: 475) ile Severus Alexander (RPC, 2017: 3141) yönetimleri sırasında bu betimler $\frac{3}{4}$ açıyla kullanım görmüştür.

Yukarıda da değinildiği üzere *heksastylos* planlı tapınak betimlerinde İmparator Elagabalus'a ait bir sikke tipi (Kat. 17) istisnai bir durumu teşkil

etmektedir. Sütunların merkezinde şematik işlenmiş olan bir heykel dikkat çekmektedir; detaylar net bir şekilde görülmemesine karşın sol elinde uzun bir asa (veya mızrak) tuttuğu, sağ elinin ise yukarıda olması dolayısıyla *adlocutio*yu andıran bir hareket yaptığı anlaşılmaktadır. Böylelikle söz konusu heykel bir tanrı ile değil, imparatorun kendisi ile ilişkilendirilmektedir (RPC, 2017: 3131).

Nikaia kent sikkelerindeki tapınak betimleri ele alındığında, her bir yapı yeni imparatorun inşası olarak değerlendirilmektedir (Şahin, 2009: 16). Ancak Nikaia'nın kısıtlı kentleşme alanı ve olası tapınak enflasyonu düşünüldüğünde bu öneri pek mümkün görünmemektedir. Tapınak planlarının değişkenlik göstermemesi bakımından Asklepios ile Dionysos tapınaklarının düzenli bir şekilde işlendiğini söyleyebilmek mümkündür. Ancak Tykhe için aynı durum geçerli değildir. Anlaşılacağı üzere tanrıça için İmparator Commodus'un yönetimi sırasında hem *tetrastylus* (Kat. 13) hem de *heksastylus* (RPC, 2005: 6029) planlı tapınak betimi kullanım görmüştür. Bu durum, yukarıda da değinildiği gibi sikkeleri darp eden usta ile bağlantılı olabilir. Ancak aynı anda iki farklı tapınakta Tykhe heykelinin kullanılmış olması sonucu da ele alınmalıdır. Bu uygulamanın gerçek kabul edilmesi durumunda Nikaia'da tanrıçanın tek başına bir tapınağa sahip olmadığı, mevcut tapınaklardaki diğer kültürlerle ortak tapınım gördüğü fikri ortaya çıkmaktadır. Benzer bir durumun olasılıkla imparatorluk kültürü için de geçerli olduğu düşünülebilir.

Surlar

Günümüzde İznik'te görülebilen surlar, malzeme ve işçilik bakımından farklı evrelere ayrılmaktadır. Erken çalışmalar Schneider ve Karnapp tarafından yürütülmüş pek çok çalışma kapsamında Nikaia surları ele alınmıştır.⁷ Güncel bir çalışmada sur evreleri MS 1. yy.'dan 21. yy.'ın başlarına kadar dört başlık altında değerlendirilmektedir (Kuleli, 2023). Birinci evre kentin ilk surlarının atfedildiği Hellenistik Dönem'den sonra başlatılarak MS 1.-3. yy. aralığını kapsamaktadır. Bu süreçte kent kapıları inşa edilmiş ancak bölgede hâkim olan *Pax Romana* nedeniyle surlara ihtiyaç duyulmamıştır. Got saldırılarından dolayı ihtiyaç duyulan surların inşası imparatorlar Gallienus ve Macrianus yönetimlerinde başlatılmış ve en

⁷ Kentin yapı programı ve kent unsurları hk. bk. Schneider ve Karnapp, 1938: 9-19; Abbasoğlu ve Delemen, 2004: 190; Bekker-Nielsen, 2008: 53; Özgen, 2009: 16; Dalyancı-Berns, 2017; Dalyancı-Berns, 2020a; Dalyancı-Berns, 2020b; Kontogiannis, 2022: 25-26, 100-103; Kuleli, 2023.

nihayetinde İmparator Claudius Gothicus (MS 268-270) yönetiminde tamamlanmıştır. İkinci evre, kentte gerçekleştirilen saldırıların gerektirdiği onarım çalışmalarıyla tanımlanmakta olup MS 4. yy.'ın ikinci yarısı ile MS 12. yy.'ın ikinci yarısı aralığında sınırlandırılmaktadır. Diğer çalışmacılarda da takip edildiği üzere üçüncü evre Laskarisler Dönemi (MS 1204-1222) ile gösterilmektedir. Son olarak MS 14. yy. sonrasına takiben gelen süreç onarım çalışmaları şeklinde değerlendirilmektedir.

Değiniildiği üzere MS 3. yy.'ın ortalarında gerçekleşen Got saldırıları neticesinde Nikaia surları yeniden inşa edilmeye başlanmıştır. Burada yürütülen kapsamlı inşa faaliyeti, kentin “yetenekli ve güçlü kent” imajının fiziksel kanıtı olarak işlev görmüştür. Bu imajın duyurulabilmesi adına, imparatorlar Severus Alexander ile Quietus yönetimleri arasında Nikaia sikkelerinde sur betimleri kullanılmıştır (Dalyancı-Berns, 2020b: 75-78; Lichtenberger 2020).

İlk olarak İmparator Severus Alexander (MS 222-235) yönetiminde darp edilen bir sikkede (Kat. 18) kent surları şematik olarak, üç yanı görülecek (panoramik) şekilde betimlenmiştir. Surlar ile birlikte Serapis figürünün işlenmiş olması dikkati çekmektedir; önündeki kent surlarının içinden yükselen Serapis, giyimli ve *poloslu* olup sağ elinde uzun bir asa tutmakta, sol elini ise yukarı doğru kaldırmaktadır. Sahneye göre Serapis figürünün sol altında, imparator olarak yorumlanan ufak bir figür daha seçilebilmektedir.

Serapis ile birlikte kullanılan bu sikke tipinin (Kat. 18) haricindeki örnekler incelendiğinde, surların kuş bakışı görünümü ve perspektif le betimlendiği, surlara bağlı kule ve burçların ise detaylıca işlendiği anlaşılmaktadır. Kent planı itibarıyla surlar sekizgen formda işlenmiştir. Bu duruma dikkat çeken İhtiyar; kuzey ve güzeydeki kent kapılarının görüldüğünü, perspektif açısından ise kentin batı ve doğu kapılarının işlenmediğini hatırlatmaktadır (İhtiyar, 2021: 628).

İmparator Gallienus (MS 253-268) yönetimi sırasında darp edilen sikke tipinde (Kat. 22) surların tamamı, sekiz kule-burç, modern isimlendirmeye İstanbul Kapı ile Yenişehir Kapı da anlaşılacak şekilde betimlenmiştir. İlgili sikke tipinin çizimine bakıldığında Yenişehir Kapı'nın sağında ve solunda yer alan nişler dikkat çekmektedir (Donaldson, 1859: 322). Genel itibarıyla sur betimleri ile beraber kent *ethnikonunun* kullanıldığını söyleyebilmek mümkündür. Buradaki Gallienus örneğinde ise Nikaia *ethnikonunun* yanı sıra ΑΠΙCΤΩΝ ΜΕΓ (en iyi / en büyük) lejandı da eklenmiştir. Bu lejanda dayanarak surların onarımı ve imparator adına düzenlenen *agonlar* ile bir

ilişkilendirme yapılmaktadır (İhtiyar, 2021: 628). Hellence ifade her ne kadar doğru bir şekilde aktarılmasına karşın ifade bütünlüğünün sağlanabilmesi adına arka yüzdeki lejandın tamamının tek kalıp olarak çevrilmesi gerekmektedir; “en iyi (ve) en büyük Nikaialıların (surları veya kenti)” şeklinde Türkçeye aktarılabilir olan ifade, sur ile *agon* bağlantısını pek mümkün kılmamaktadır.

Benzer sikke tiplerinin kullanımı İmparator Macrianus (MS 260-261) (Weiser, 1983: 263) ve İmparator Quietus (MS 261-262) (SNG, 1967: 7098) yönetimlerinde devam etmiştir. İlgili çalışmalarda kent surlarının sikke betimlerinde kullanılması, bahsi geçen imparatorların onarım çalışmaları ile ilişkilendirilmektedir (Şahin, 2009: 16; İhtiyar, 2021: 628). Bu bağlamda, mevcut örnekler sayesinde surların onarım çalışması için önerilen süreyi İmparator Severus Alexander örneği (Kat. 18) ile daha erkene, Quietus örneği (SNG, 1967: 7098) ile de daha geç bir döneme genişletmek olası görünmektedir.

Altar

Nikaia’da çeşitli imparatorların yönetimleri sırasında kült bağlamında *altar* betimleri, yanan ateş veya sarılı yılanlar ile birlikte kullanım görmüştür.⁸ Ancak imparatorlar Domitianus (MS 81-96) (Kat. 6) ve Traianus (MS 98-117) (Kat. 7) idaresinde darp edilen sikkelerin arka yüzlerinde kullanılan *altar* betimleri farklılık göstermektedir; ikisi de dörtgen formda, alt ve üst silmeli ve köşe *akroterli* olması, ayrıca merkezde çift kanatlı bir kapının işlenmiş olması bakımından dikkati çekmektedir. Bu tip *altar* betimleri Roma merkez darplı *Divus Augustus* sikkelerinden bilinmektedir (Hannestad, 1988: 122); İmparator Tiberius’un yönetiminde MS 22-30 aralığında darp edilen bu sikkelerin ön yüzünde Augustus’un portresine yer verilirken arka yüzünde Nikaia sikkelerindeki *altar* betimi kullanılmıştır. Üzerindeki PROVIDENT lejandına dayanarak söz konusu *altar*, MS 15’te Roma’da inşa edilen *Providentiae Augustae altarı* ile ilişkilendirilmektedir (Scott, 1982: 438). *Providentia* (öngörü) kavramı Roma kültüründe siyasi bir boyut kazanmış olup iç veya dış tehlikeleri öngörerek toplumun güvenliğini sağlayabilme ve barışı koruyabilme yeteneği şeklinde açıklanabilmektedir (Charlesworth, 1936: 108).

Roma merkez darplı bir diğer sikke Nikaia örnekleri bağlamında önem

⁸ Diğer *altar* örnekler için bk. M. Aurelius (M.S. 161-169) (RPC, 2005: 5975), Commodus (M.S. 180-192) (RPC, 2005: 10650) ve Severus Alexander (M.S. 222- 235) (RPC, 2017: 3254).

arz etmektedir. İmparator Domitianus'a tarihlendirilen merkez darplı bir sikkenin (RIC, 1926: 304) arka yüzünde aynı *altar* bu sefer SALVS (güvenlik) kavramıyla birlikte kullanılmaktadır; burada Augustus'a atıfta bulunularak SALVTI AVGVSTI lejandı işlenmiştir. İleriki süreçte bu propaganda imparatorun insanlığın güvenliğinin sağlayıcısı olduğuna işaret etmek adına SALVS GENERIS HVMANI lejandı ile kullanılmıştır (Buffer, 2010: 32). Roma imparatorları ile bağlantılı olarak aynı *altar* betimi İmparator Antoninus Pius'un tanrısallaştırıldığı DIVO PIO sikke tipinde (RIC, 1930: 441) de belgelenmektedir. Söz konusu onurlandırma, MS 82'de gerçekleştirilen Capitolium'un onarım çalışmalarıyla ilişkilendirilmektedir (Franke, 2007: 43, 88 no. 489).

Yukarıda değinilen sikke örnekleri göz önünde bulundurularak Nikaia'da gerçekten de benzer anıtsal bir *altarın* varlığının tartışılması gerekmektedir. Nikaia'daki Traianus örneğinde (Kat. 7) görüleceği üzere Roma merkez darplı lejandları yerine Zeus lejandı ile birlikte kullanılmıştır. Bu duruma dayanarak Nikaia'da en azından *Ara Pacis*'e benzer anıtsal bir sunağın inşa edilmiş ve Zeus'a adanmış olabileceği önerilmektedir (Price ve Trelle, 1977: 99-100). Bu öneri mümkün olabileceği gibi Roma merkez darbindaki örnekler ile Nikaia'daki imparatorluk kültü de dikkate alınarak olası anıtsal bir sunağın Zeus'un yanı sıra Roma imparatorlarına da hizmet ettiği fikri de düşünülebilir.

Diğer Yapılar

Nikaia'nın kent sikkelerinde çift katlı olarak değerlendirilebilecek olan bir veya daha fazla yapıyı temsil eden yapı betimleri de belgelenmektedir. Ayrıca anıtsal olduğu anlaşılan ancak tam olarak niteliği tanımlanamayan iki yapı betimi de bulunmaktadır. Söz konusu yapılar aşağıda kronolojik sırayla ele alınacaktır.

İmparator Claudius'un yönetimi sırasında darp edilen (MS 47-48 c.) bazı sikkelerin arka yüzünde iki katlı olarak işlenen bir yapı dikkati çekmektedir; ön yüzde İmparator Claudius veya eşi Messalina'nın portresini taşıyan sikkeler erken çalışmalar kapsamında *agora* veya *gymnasion* gibi tek bir yapı olarak değerlendirilmiştir (Donaldson, 1859: 265; Anabolu, 1983: 2). Söz konusu sikkelerin bu değerlendirmesine karşın, sikke tipleri arasında bir karşılaştırma yapıldığında detayların farklı özellikler taşıdığı anlaşılmaktadır. Bu detaylar göz önüne alındığında, esasında iki katlı olacak şekilde dört farklı yapı üzerine bir öneri getirmek mümkün olup dört farklı sikke tipi şeklinde aşağıda ele alınacaktır.

Birinci sikke tipinde (Kat. 1) iki katlı, her katında dörder sütunu bulunan, alınlıklı bir yapı cepheden betimlenmektedir. Alt kısımda, yapının üzerinde yükseldiği podyum veya *krepis*, yapının iki yanında ise duvar bloklarının detayları işlenmiştir. Yapının girişindeki merkezi sütunlarının arasında bir kapı, kenar sütunlarının arasında ise daha ufak birer kemer işlenmiştir. Yapının alınlığının her iki yanında ve tepesinde *akroter* işlenmiş olup alınlığın iç sahası nokta bezemeler ile doldurulmuştur. Kent *ethnikonu* farklı varyasyonlarla yapının üzerine lejand ile eklenmiştir; yapının podyumunda (RPC, 1992: 2033), iki katın arasındaki silme üzerinde (Kat. 1) veya alınlıkta (RPC, 1992: 2034) görülebilmektedir. Söz konusu yapı betiminde iki yanda duvar örgüsünün görülmesi ve kapı gibi detayların verilmesi nedeniyle yapıyı kent kapısı olarak değerlendirebilmek mümkündür.

Benzer şekilde işlenmiş olan ikinci sikke tipinde (Kat. 2) yine her katta dörder sütunu görünen, alınlıklı bir yapının cephesi betimlenmektedir. İlk sikke tipi ile kıyaslandığında burada ikinci bir alınlığın varlığı söz konusudur; iki kenar sütuna dayanan büyük alınlığın hemen altında merkezi iki sütuna dayanan daha ufak bir alınlık şekillenmektedir. Yukarıda kalan alınlığın içinde nokta bezeme, alta kalan alınlığın merkezinde ise bir *paterna* görülmektedir. Ayrıca yapının podyumu veya *krepisi* burada da ayırt edilebilmekte, lejand da yine yapı ile bağlantılı olacak şekilde verilmektedir. Benzer bir sikke tipinde (Kat. 5) yapının daha ufak olan ikinci alınlığı bu sefer kemer şeklinde işlenmiştir.⁹ Bu sikke tipindeki yapı bir kent kapısı veya muhtelif bir yapı olarak önerilebilir.

Üçüncü sikke tipinde (Kat. 3) yeniden dörder sütunlu iki katlı ve alınlıklı bir yapı görülmektedir. Bu yapıyı diğer iki katlı yapılardan ayıran özellik, alınlığının bir kemere benzer şekilde yuvarlatılmış ve iki kenarında birer *akroter* yerleştirilmiş olmasıdır. Lejand tekrar podyum kısmında (Kat. 3) veya iki kat arasındaki sahaya (RPC, 1992: 2038) işlenmiştir. Söz konusu betim için kent agorası veya kült alanı girişi önerileri getirilmiştir (Şahin, 2009: 17). Yapının anıtsallığı ve belirgin podyumu da göz önünde bulundurulduğunda, kesin olmamakla birlikte yapı anıtsal bir çeşme veya bir *skene* izlenimini de vermektedir.

İki katlı yapıların dördüncü ve son tipi (Kat. 4) cepheden, iki katlı, altışar sütunlu ve alınlıksız olacak şekilde betimlenmektedir. Bu yapı, sütun başlıkları seviyesinde girlandlarla süslenmiş (RPC, 1992: 2036) veya süslenmemiş (Kat. 4) şekilde belgelenebilmektedir. Düz bir sıra sütunların

⁹ Çizim için bkz. Donaldson, 1859: 264.

oluşturduğu bu yapı, mimari açıdan bir *stoayı* veya bir su kemerini temsil ettiği düşünülebilir. Ayrıca bu yapıya yukarıda değinilen “arka yerinde yukarıda” tekniği ile bakıldığında, iki katlı bir yapı yerine sütunlu bir caddeyi betimlediği fikri de desteklenebilir.

Kesin tanımlaması yapılamayan bir diğer örnek (Kat. 15) İmparator Septimius Severus idaresinde kullanım görmüştür; tapınağı andıran yapı cepheden, bir podyum üzerinde, (*distylos*) *in antis* planlı ve alınlıklı olarak betimlenmiştir. *Tetrastylos* örneklerine kıyasla burada yapının iki kenar sütunu plâster şeklinde, merkezi iki sütundan ayırt edilecek şekilde işlenmiştir. Ayrıca genel uygulamaların aksine üçgen alınlık için bir boşluk bırakılmamış, hemen altında oluşan arşitrav üzerinde iki veya üç kemerli niş şekillendirilmiştir. Yine değinilen tapınaklardan farklı olarak sütunların arasında *postament* üzerinde toplamda üç heykel yerleştirilmiştir; heykellerin işleme tarzı detaylı olmamasına karşın sahneye göre sağ yandaki heykelin giyimli olduğu ve sol elinde bir mızrak tuttuğu anlaşılmakta, merkezdeki heykel ise İmparator Augustus’a ait *prima porta* heykelini anımsatmaktadır. Sol yandaki heykel sağdaki heykelin tekrarı olmalıdır. Söz konusu yapı için arka yüzdeki CEOYHPEIA (Severea) lejandı göz önünde bulundurularak imparatorluk kültürü ile ilişkili *agonistik* nitelikli olabileceği fikri desteklenmiştir (Bosch, 1935: 119; Erol-Özdizbay, 2011: 323; İhtiyar, 2021: 629). Her halükarda yapının imparatorluk kültürü ile ilişkilendirilmesi uygun görünmektedir ancak heykellerin *agonlar* ile ilişkisi hususu bir analogiyi gerektirmektedir. Nikaia’da *agonların* konu olarak ele alındığı pek çok sikke örneği bilinmektedir. Söz konusu sikke tiplerinde kullanılan atlet betimlerinin (RPC, 2005: 5135, 6057) her zaman çıplak olarak işlendiği görülmektedir. Burada kullanılan heykellerin giyinik olması hatta kuşamlarının askeri kıyafetleri andırması nedeniyle, *agonların* yarattığı yarışma kimliğinden ziyade askeri kimliği ön plana çıkaran bir yapı olabileceği desteklenebilir. Lejandan yola çıkılarak yapı ile ilgili bir öneri daha getirilebilir; yapı bir tapınak olarak kabul edilmesi durumunda, merkezi heykel İmparator Septimius Severus ile iki kenardaki heykel de askeri/idari figürler ile ilişkilendirilebilir.

Diğer yapı betimlerine örnek olarak İmparator Volusianus’un kısa süreli yönetimi sırasında (MS 251-253) darp edilen bir sikke tipi (Kat. 21) kaydedilmektedir; görüleceği üzere burada *distylos* planında portikolu bir yapı betimlenmektedir. Portikonun altında bir derinlik oluşturularak yapının arka (veya iç) bölümü gösterilmektedir. Portikonun hemen altında, merkezde yer alacak şekilde kaide üzerinde bir büst yerleştirilmiştir; büst kaba olarak

işlendiğinden, beraberinde anıt ile birlikte bir tanımlama yapabilmek mümkün görünmemektedir. Ancak İmparator Volusianus'un Roma merkez darplı sikkelerinde kullanmış olduğu ve tanrıça Iuno ile ilişkili bir sikke tipi (RIC, 1949: 253) bu konuda sadece bir fikir sunabilir. Burada *distylos* planlı ve *tholoslu* bir yapı betimlenmektedir; üç basamaklı podyum, kiremit detayları, floral süslemeler ve iki sütun arasına bir taht üzerine yerleştirilen Iuno ile çok detaylı bir betim verilmektedir. Şüphesiz iki sikke tipi karşılaştırıldığında stil konusunda farklar olmasına karşın kompozisyon bakımından benzerlikler görülmektedir. Bu durum göz önünde bulundurulduğunda, Nikaia örneğinin Roma merkez darbının yansıması olarak üzerinde çok uğraşılmamış kaba bir betim olduğu önerilebilir.

Sonuç

Roma'nın Küçük Asya'daki hâkimiyeti ile birlikte yönetim altına giren kentlerde birtakım etkileşimler izlenebilmektedir. MÖ 1. yy. itibariyle bu etkileşimin Bithynia Bölgesi nümismatik verilerine yansımaya başladığını söyleyebilmek mümkündür. Zengin sikke kompozisyonu içinde ön plana çıkan konulardan bir tanesi de sikkelerdeki yapı betimleridir. Bölgenin önemli kentlerinden olan Nikaia'da, MS 1. yy. ile 3. yy. aralığında kent sikkelerinde çeşitli yapılar işlenmiştir. Günümüz İznik'te sur içinde kalan yerleşimin kısıtlı bir alan yaratması nedeniyle mevcut çalışmalar sur, kent kapıları, tiyatro gibi ayakta kalan yapılara odaklanmak durumundadır. Bu durum göz önünde bulundurulduğunda, henüz kentte tespit edilememiş yapıların belgelenebilmesi adına değinilen sikkelerin önem arz ettiği anlaşılmaktadır.

Nikaia'nın kent sikkelerinde yapı betimlerinin tercih edilmiş olması ilk olarak Roma merkezi idarenin bir uygulaması olarak anlaşılmaktadır. Yukarıda da bahsedildiği üzere bu geleneğin bir Roma yeniliği olarak bölgeye tesir ettiği görülmektedir; bu uygulama aracılığıyla söz konusu yapılar kent ve çevre halkına tanıtılmış olmalıdır. Kent sikkelerinde yapıların betimlenmesi, ayrıca salt Nikaia ile sınırlı kalmayarak eyaletteki diğer kentlerde de yaygınlaşması önem arz etmektedir. Bölge dinamiğine bakıldığında bu sikkelerin, bölgenin önde gelen iki kenti olan Nikaia ve Nikomedeia arasındaki rekabet bağlamında ele alınması gerekmektedir. Roma İmparatorluğu'nun başarılı bir şekilde yaratmış olduğu rekabet ortamının içinde iki kent kıyasıya rekabet etmiş ve bu rekabetleri zaman zaman yapı, festival ve sikkelere yansımıştır (Foss, 2020). Söz konusu rekabetin temel sebebinin kent unvanları olduğu düşünülmektedir (Artuk, 1960).

Kent sikkeleri değerlendirildiğinde Nikaia'nın yapı programının sikkeler aracılığıyla tanıtılması, kentte ve genel itibariyle bölgede iki yönlü bir propagandanın uygulanmış olabileceği fikrini sunmaktadır. Eyaletteki kentler öncelikle Roma merkezi idarenin de katkılarıyla gerçekleştirilen yapı ve onarım çalışmalarını sikkeler aracılığıyla tanıtmaktadır. Ancak Roma propagandasının etkisiyle bir yandan bu tanıtım sağlanırken, diğer yandan Roma İmparatorluğu'na karşı sadakatlerini ve bağlılıklarını kanıtlama konusunda kentler çaba sarf etmiştir.

KAYNAKÇA

- ABBASOĞLU, Haluk ve DELEMEN, İnci (2004), "Antik Nikaia'dan Günümüze Kalanlar", Ed. Işıl AKBAYGİL, Halil İNALCIK ve Oktay ASLANAPA, *Tarih Boyunca İznik*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 189-197.
- ANABOLU, Mükerrerem Usman (1952), *Küçük Asya Sikkeleri Üzerindeki Mimari Tasvirler*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- ANABOLU, Mükerrerem Usman (1983), "Küçük Asya Sikkeleri Üzerindeki Mimarlık Yapıtları ile İlişkili Olan Resimler II", *Arkeoloji-Sanat Tarihi Dergisi*, 2, İzmir, 1-8.
- ARTUK, Cevriye (1960), "Nikaia (İznik) Şehrinin İsim ve Unvanları Hakkında", V. *Türk Tarih Kongresi*, 12-17 Nisan 1956, Ankara, 310-317.
- BARAG, Dan (1978), "The Palestinian 'Judaea Capta' Coins of Vespasian and Titus and the Era on the Coins of Agrippa II Minted Under the Flavians", *The Numismatic Chronicle (1966-)*, 18.138, London, 14-23.
- BARKAY, Rachel (2012), "Roman Influence on Jewish Coins", Ed. David. M. JACOBSON and Nikos KOKKINOS, *Judaea and Rome in Coins 65 BCE - 135 CE*, *International Conference Hosted by Spink*, 13th-14th September 2010, Institute of Jewish Studies, London, 19-26.
- BEKKER-NIELSEN, Tønnes (2008), *Urban Life and Local Politics in Roman Bithynia. The Small World of Dion Chrysostomos*, Black Sea Studies 7, Aarhus University Press, 1. Baskı, Aarhus.
- BMC (1889), WROTH, Warwick, *A Catalogue of Greek Coins in the British Museum. Pontus, Paphlagonia, Bithynia, and the Kingdom of Bosphorus*, Order of the Trustees, London.
- BOSCH, Clemens Emin (1935), *Die Kleinasiatischen Münzen der Römischen Kaiserzeit*, 2.1, Verlag von W. Kohlhammer, Stuttgart.
- BOSCH, Clemens Emin (1948), "Nikaia (İznik) Bayram Oyunları", Çev. Cevriye ARTUK, *Belleten*, 12.46, Ankara, 325-347.
- BUFFER, Thomas (2010), "Salus in the Roman Missal: What It Means and Why",

Antiphon, 14.1, Washington, 30-44.

- BURNETT, Andrew (2011), “The Augustan Revolution Seen from the Mints of the Provinces”, *Journal of Roman Studies*, 101, Cambridge, 1-30.
- CHARLESWORTH, Martin Percival (1936), “Providentia and Aeternitas”, *The Harvard Theological Review*, 28.2, Cambridge, 107-132.
- CRAWFORD, Michael Hewson (1983), “Roman Imperial Coin Types and the Formation of Public Opinion”, Ed. Christopher Nugent Lawrence BROOKE, Bernard Harold Ian Halley STEWART, John Garland POLLARD and Terence Robert VOLK, *Studies in Numismatic Method*, Cambridge University Press, Cambridge, 47-64.
- DALYANCI-BERNS, Ayşe (2017), “Die Stadtbefestigung von Nikaia (Iznik). Bautechnische Beobachtungen zur Rekonstruktion des Baublaufs”, *Werkspuern. Materialverarbeitung und handwerkliches Wissen im antiken Bauwesen. Diskussionen Zur Archäologischen Bauforschung 12*, Berlin, 417-426.
- DALYANCI-BERNS, Ayşe (2020a), “An Exceptional City Wall? Re-thinking the Fortifications of Nicaea in an Empire-wide Context”, Ed. Emanuele. E. INTAGLIATA, Simon. J. BARKER and Christopher COURAULT, *City Walls in Late Antiquity. An Empire-wide Perspective*, Oxbow Books, Malta, 77-85.
- DALYANCI-BERNS, Ayşe (2020b), “The Fortification Wall as a Symbol of Urban Identity: The Cityscape of Nicaea in the 3rd Century”, Ed. Achim LICHTENBERGER, Tuna Şare AĞTÜRK, Engelbert WINTER and Klaus ZIMMERMAN, *Imperial Residence and Site of Councils, the Metropolitan Region of Nicaea / Nicomedia, Asia Minor Studien 96*, Dr. Rudolf Habelt GmbH, Bonn, 71-81.
- DONALDSON, Thomas Laverton (1859), *Architectura Numismatica; or, Architectural Medals of Classic Antiquity*, Cox and Wyman, London.
- ELKINS, Nathan T. (2015), *Monuments in Miniature: Architecture on Roman Coinage*, Numismatic Studies 29, The American Numismatic Society, New York.
- EROL-ÖZDİZBAY, Aliye (2011), *Roma İmparatorluk Dönemi'nde Pontus-Bithynia Eyaleti'nde Agon'lar ve Agonistik Sikkeler*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- EUSEBIUS, *Vita Constantini - Life of Constantine*, Çev. Averil CAMERON and Stuart G. HALL, Oxford University Press, Oxford, 1999.
- EYİCE, Semavi (2005), “İznik'ten Hatıralar ve Düşünceler”, Ed. A. Erbaş, *Uluslararası İznik Sempozyumu*, 5-7 Eylül 2005, İstanbul, 327-339.
- FOSS Clive (2020), “Nicaea and Nicomedia: The Lives of Two Rival Cities”, Ed. Achim LICHTENBERGER, Tuna Şare AĞTÜRK, Engelbert WINTER

- and Klaus ZIMMERMAN, *Imperial Residence and Site of Councils, the Metropolitan Region of Nicaea / Nicomedia, Asia Minor Studien 96*, Dr. Rudolf Habelt GmBh, Bonn, 5-17.
- FRANKE, Peter Robert (2007), *Roma Döneminde Küçükasya*, Çev. Nezahat BAYDUR ve Banu THEIS-BAYDUR, Ege Yayınları, 1. Baskı, İstanbul.
- GÜRMAN, Erhan (2019), *İznik Gölü Su Altı Bazilikası Sikke Buluntuları – 2015-2017*, Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- HANNESTAD, Niels (1988), *Roman Art and Imperial Policy*, Aarhus University Press, Aarhus.
- İHTİYAR, Metehan (2021), “Bithynia Bölgesi Roma Dönemi Mimari Betimli Kent Sikkeleri”, *International Journal of Social Inquiry*, 42.2, 617-660.
- İNİKAIA (1987), ŞAHİN, Sencer, *Katalog der Antiken Inschriften des Museums von Iznik (Nikaia) II.3*, IGSK 10.3, Rudolf Habelt Verlag GmBh, Bonn.
- JONES, Arnold Hugh. Martin (1956), “Numismatics and History”, Ed. Robert Andrew Glendinning CARSON and Carol Humphrey Vivian SUTHERLAND, *Essays in Roman Coinage Presented to Harol Mattingly*, Oxford University Press, Oxford, 13-33.
- KONTOGIANNIS, Nikos D. (2022), *Byzantine Fortifications, Protecting the Roman Empire in the East*, Pen & Sword Books Ltd, Yorkshire-Philadelphia.
- KONUŞ, Gülistan (2019), *Roma İmparatorluk Dönemi Pontos ve Bithynia Bölgeleri Sikkelerinde Mimari Tasvirler*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara.
- KULELİ, Ayşe Esin (2023), “Nikaia (İznik) Surlarının Mimarisi; Anıtsal Kapılar, Duvarlar ve Burçlar”, *Amisos*, 8.14, Samsun, 44-69.
- LICTENBERGER, Achim (2020), “The City Wall Coins of Nicaea. Tracing a Pictorial Tradition in Numismatic Iconography”, Ed. Achim LICHTENBERGER, Tuna Şare AĞTÜRK, Engelbert WINTER and Klaus ZIMMERMAN, *Imperial Residence and Site of Councils, the Metropolitan Region of Nicaea / Nicomedia, Asia Minor Studien 96*, Dr. Rudolf Habelt GmBh, Bonn, 83-92.
- MATTINGLY, Harold (1946), “Propaganda and Public Opinion in Rome (A.D. 193): Pertinax – Septimius Severus”, *Numismatic Review*, 3, New York, 104-106.
- MERT, İbrahim Hakan (2011), “Nikaia (İznik) Kent Planı Tipolojisi”, Ed. Mustafa ŞAHİN ve İbrahim Hakan MERT, *Uluslararası İznik I. Konsil Senato Sarayı'nın Lokalizasyonu Çalıştayı*, 22-23 Mayıs 2010, Bursa, 171-182.
- NİKOLAYİDİS, Haralambos (2024), *Doğu Akdeniz'de Romanizasyon Süreci ve Nikaia Kentine Yansımaları*, Doktora Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul.

- ÖZGEN, Hüseyin Murat (2009), *Anadolu'da Roma Dönemi Takları ve Tak Biçimli Kent Kapıları*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- PRICE, Martin Jessop ve TRELLE, Bluma L. (1977), *Coins and Their Cities. Architecture on the Ancient Coins of Greece, Rome, and Palestine*, Vecchi and Sons, London.
- RG (1910), WADDINGTON, William Henry, BABELON, Ernest and REINACH, Théodore, *Recueil General des Monnaies Grecques d'Asie Mineure I.3. Nicée et Nicomédie*, Ernest Leroux, Paris.
- RIC (1926), MATTINGLY, Harold and SYDENHAM, Edward Allen, *The Roman Imperial Coinage II. Vespasian to Hadrian*, Spink and Son Ltd., London.
- RIC (1930), MATTINGLY, Harold and SYDENHAM, Edward Allen, *The Roman Imperial Coinage III. Antoninus Pius to Commodus*, Spink and Son Ltd., London.
- RIC (1949), MATTINGLY, Harold and SYDENHAM, Edward Allen, *The Roman Imperial Coinage IV.3. Gordian III - Uranius Antoninus*, Spink and Son Ltd., London.
- RPC (1992), BURNETT, Andrew, AMANDRY, Michel and RIPOLLÈS, Pere Pau, *Roman Provincial Coinage I, From the death of Caesar to the death of Vitellius (44BC-AD 69)*, British Museum Press, London.
- RPC (1999), BURNETT, Andrew, AMANDRY, Michel and CARRADICE, Ian, *Roman Provincial Coinage II, From Vespasian to Domitian (AD 69-96)*, British Museum Press, London.
- RPC (2005), HEUCHERT, Volker, *Roman Provincial Coinage IV.1, The Antonines (AD 138-192): Cyrenaica and Crete to Bithynia-Pontus*, <https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/>.
- RPC (2015) AMANDRY, Michel and BURNETT, Andrew, *Roman Provincial Coinage III, Nerva, Trajan and Hadrian (AD 96-138)*, British Museum Press, London.
- RPC (2017), CALOMINO, Dario and BURNETT, Andrew, *Roman Provincial Coinage VI, From Elagabalus to Maximinus (AD 218-238)*, <https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/>.
- RPC (2020a), MAIRAT, Jerome, SPOERRI BUTCHER, Marguerite, BLAND, Roger, NURPETLIAN, Jack and PETER, Ulrike, *Roman Provincial Coinage VII.2, From Gordian I to Gordian III (AD 238-244): all provinces except Asia*, <https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/>.
- RPC (2020b), MAIRAT, Jerome, SPOERRI BUTCHER, Marguerite, AMANDRY, Michel, BUTCHER, Kevin, LEVANTE, Edoardo, NURPETLIAN, Jack and PETER, Ulrike, *Roman Provincial Coinage VIII, Philip (AD 244-249)*, <https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/>.

- RRC (1974), CRAWFORD, Michael, *Roman Republican Coinage I*, Cambridge University Press, Cambridge.
- SCHNEIDER, Alfons Maria and KARNAPP, Walter (1938), *Die Stadtmauer von İznik (Nicaea)*, İstanbuler Forschungen 9, Zweigstelle Istanbul des Archäologischen Instituts des Deutschen Reiches, Berlin.
- SCOTT, Russell T. (1982), *Providentia Aug.*, *Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte*, 31.4, Stuttgart, 436-459.
- SNG (1967), AULOCK, von Hans, *Sylloge Nummorum Graecorum Deutschland, Pontus, Paphlagonien, Bithynien*, Verlag Gebr. Mann, Berlin.
- SNG (1991), WESTERMARK, Ulla and NILSSON, Harald, *Sylloge Nummorum Graecorum. Sweden II, The Collection of the Royal Coin Cabinet National Museum of Monetary History Stockholm III, Attica Lesbos*, The Royal Academy of Letters History and Antiquities, Stokholm.
- SUETONIUS, *De Vita Caesarum, Nero - Lives of the Caesars II: Claudius, Nero, Galba, Otho, and Vitellius*. Çev. John Carew ROLFE, Loeb Classical Library 38, Harvard University Press, Cambridge, 1914.
- SUTHERLAND, Carol Humphrey Vivian (1951), *Coinage in Roman Imperial Policy, 31 B.C.-A.D. 68*, Methuen and Co. Ltd., London.
- ŞAHİN, Mustafa (2009), “Sikke Betilerine Göre Roma Çağı Nikaia’ında (İznik) Yapı Programı”, *Bursa Araştırmaları*, 26, Bursa, 15-21.
- ŞAHİN, Mustafa (2017), “Nikaia’nın Kayıp Apollon Tapınağı”, *Bursa’da Zaman*, 23, Bursa, 52-53.
- TEKİN, Oğuz (2021), “Roma Sikkelerinde Siyaset ve Propaganda”, *Toplumsal Tarih*, 332, İstanbul, 46-51.
- WEISER, von Wolfram (1983), *Katalog der bithynischen Münzen der Sammlung des Instituts für Altertumskunde der Universität zu Köln I: Nikaia*, Springer Fachmedien Wiesbaden GmbH, Opladen.

KATALOG

1. Claudius (47-48 c.), *Proconsul G. Cadius Rufus*

ÖY: [TI ΚΛΑΥΔΙΟΣ Κ]ΑΙΣΑΡ ΣΕΒΑΣΤΟ[Σ ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΣ] Claudius’un başı sola dönük.

AY: Γ ΚΑΔΙΟΣ ΡΟΥΦΟΣ ΑΝΘΥΠΙΑΤΟΣ, ΝΕΙΚΑΙΕΩΝ Bir yapının yan duvarlarıyla birlikte cepheden görünümü.

AE 22,42 g, 33 mm, ky. 12 (Ref. RPC, 1992: 2032)

2. Claudius (47-48 c.), *Proconsul G. Cadius Rufus*

ÖY: TI ΚΛΑΥΔΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ ΣΕΒΑΣΤΟΣ ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΣ] Claudius’un defne çelenkli başı sola dönük.

ΑΥ: Γ ΚΑΔΙΟΣ ΡΟΥΦΟΣ ΑΝΘΥΠΙΑΤΟΣ, ΝΕΙΚΑΙΕΩΝ Bir yapının cepheden görünümü.

ΑΕ 15,43 g, 29 mm, ky. 12 (Ref. RPC, 1992: 2035)

3. Claudius (47-48 c.), Proconsul G. Cadius Rufus

ÖΥ: ΤΙ ΚΛΑΥΔΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ ΣΕΒΑΣΤΟΣ ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΣ] Claudius'un defne çelenkli başı sola dönük solda iki mısır başağı.

ΑΥ: Γ ΚΑΔΙΟΣ ΡΟΥΦΟΣ ΑΝΘΥΠΙΑΤΟΣ, ΝΕΙΚΑΙΕΩΝ Bir yapının cepheden görünümü.

ΑΕ 17,20 g, 27 mm, ky. 12 (Ref. RPC, 1992: 2037)

4. Claudius (47-48 c.), Proconsul G. Cadius Rufus

ÖΥ: [ΒΡΙΤΑΝΝ]ΙΚΟΣ ΚΑΙΣΑΡ ΣΕΒΑΣΤΟ[Υ ΥΙΟΣ] Britannicus'un başı sola dönük.

ΑΥ: Γ ΚΑΔΙΟΣ ΡΟΥΦΟΣ ΑΝΘΥΠΙΑΤΟΣ], Ν[ΕΙΚΑΙΕΩΝ] Bir yapının cepheden görünümü.

ΑΕ 9,60 g, 26 mm, ky. 12 (Ref. RPC, 1992: 2039)

5. Claudius (47-48 c.), Proconsul G. Cadius Rufus

ÖΥ: ΤΙ ΚΛΑΥΔΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ ΣΕΒΑΣΤΟΣ ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΣ Claudius'un başı sola dönük.

ΑΥ: Γ ΚΑΔΙΟΣ ΡΟΥΦΟΣ ΑΝΘΥΠΙΑΤΟΣ, ΝΙΚΑΙΩΝ Bir yapının cepheden görünümü.

ΑΕ 15,43 g (Ref. Konuş, 2019: 183 no. 127)

6. Domitianus (Caesar 69-81, Augustus 81-96)

ÖΥ: ΑΥΤ ΔΟΜΙΤΙΑΝΟΣ ΚΑΙΣΑΡ ΣΕΒ ΓΕΡ Domitianus'un defne çelenkli başı sağa dönük.

ΑΥ: ΝΕΙΚΑΙΕΙΣ ΠΡΩΤΟΙ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΕΙΑΣ Altar.

ΑΕ 9,39 g, 26,5 mm, ky. 12 (Ref. RPC, 1999: 640A)

7. Traianus (98-117)

ÖΥ: ΑΥΤ ΝΕΡ ΤΡΑΙΑΝΟΣ ΚΑΙΣΑΡ ΓΕΡ Traianus'un defne çelenkli başı sağa dönük.

ΑΥ: Altar, cepheden, cephesinde iki kapı, altta ΔΙΟC.

ΑΕ 5.22 g, 21 mm (Ref. RPC, 2015: 1148)

8. Marcus Aurelius (161-180)

ÖY: M AVPHAI ANTΩNINOC Marcus Aurelius'un defne çelenkli büstü sağa dönük.

AY: CΩTHP NIKAIEQN *Tetrastylos* tapınak cepheden, sütunların arasında Asklepios heykeli ayakta cepheden, başı sola, sağ elinde yılanlı asa.

AE 8,21 g, 24 mm, ky. 6 (Ref. RPC, 2005: 5935)

9. Marcus Aurelius (161-180)

ÖY: AVT KAI MA AVP ANTΩNIN Marcus Aurelius'un başı sağa dönük.

AY: NIKAIEQN *Tetrastylos* tapınak cepheden, sütunlar sarmal yivli, sütunların arasında Dionysos heykeli, ayakta, sola dönük, sağ elinde *kantharos* (?), sol elinde *thyrsos* tutuyor.

AE 6,55 g, 24 mm, ky. 6 (Ref. RPC, 2005: 5925)

10. Marcus Aurelius (161-169)

ÖY: AVT KAI Λ O[V]HPO CEB Lucius Verus'un büstü sağa dönük.

AY: [K]TICTH NIKAIEIC *Tetrastylos* tapınak, cepheden, sütunların arasında Dionysos heykeli, ayakta, sola dönük, sağ elinde *kantharos* (?), sol elinde *thyrsos* tutuyor.

AE 5,55 g, 23 mm, ky. 6 (Ref. RPC, 1992: 5974)

11. Marcus Aurelius (161-180)

ÖY: AYP ANT[...] Marcus Aurelius'un defne çelenkli başı sağa dönük.

AY: NI KAI EWN *Heksastylos* tapınak, cepheden, sütunların arasında Tykhe heykeli ayakta, cepheden, başı sola dönük.

AE 14,52 g, ky. 7 (BMC, 1889: 37)

12. Commodus (180-192)

ÖY: AK MA KO ANTΩNIN Commodus'un defne çelenkli büstü sağa dönük.

AY: NIKA [IEQN] *Tetrastylos* tapınak, cepheden, sütunların arasında lejand: KOMO ΔEIA.

AE 6,39 g, 22 mm, ky. 6 (Ref. RPC, 2005: 7974)

13. Commodus (180-192)

ÖY: (A K M AV KOM) ANTΩNINOC Commodus'un defne çelenkli başı sağa dönük.

AY: NI KA IEQN *Tetrastylos* tapınak, cepheden, sütunların arasında Tykhe

heykeli, ayakta, sola dönük, sağ elinde dümen, sol elinde *cornucopia*.

AE 13,20 g, 26 mm, ky. 7 (Ref. RPC, 2005: 6960)

14. Commodus (180-192)

ÖY: A [K] M AVP Ko ANTWNEINOC Commodus'un ışın taçlı başı sağa dönük.

AY: ΝΙΚΑΙΕΩΝ *Heksastylos* tapınak, cepheden.

AE 11,40 g, 30 mm, ky. 6 (Ref. RPC, 2005: 6044)

15. Septimius Severus (193-211)

ÖY: Α CEIT CEOYHPOC ΠEP, Septimius Severus'un başı (görsel verilmemiştir).

AY: CEOYH[PEIA] ΝΙΚΑΙΕΩΝ *Tetrastylos* (?) yapı, cepheden.

AE (Ref. RG, 1910: 442 no. 346)

16. Caracalla (198-217)

ÖY: ANTΩNINOC AYTOYCTOC Caracalla'nın başı sağa dönük.

AY: ΝΙΚΑΙΕΩΝ *Heksastylos* tapınak, $\frac{3}{4}$ cepheden.

AE (Ref. İhtiyar 2021: 650 no. 20)

17. Elagabalus (218-222 c.)

ÖY: M AYP ANTΩNINOC AYΓ Elagabalus'un defne çelenkli başı sağa dönük.

AY: ΝΙΚ ΑΙΕ ΩΝ *Heksastylos* tapınak, cepheden, sütunların arasında imparator (?) ayakta, cepheden, mızrak (?) tutuyor.

AE 5,40 g, 22 mm, ky. 7 (Ref. RPC, 2017: 3131)

18. Severus Alexander (222-235)

ÖY: M AYP CEYH ΑΛΕΖΑΝΔΡ(Ο)C (AY) Severus Alexander'in defne çelenkli büstü sağa dönük.

AY: ΝΙΚΑΙΕΩΝ Şehir surlarının içinde Sarapis ayakta, cepheden, sağ eli havada, sol elinde asa, solda ufak bir erkek figürü (imparator?) ayakta.

AE 4,19 g, 22 mm (Ref. RPC, 2017: 10922)

19. I. Maximinus (235-238)

ÖY: Γ ΙΟΥ ΟΥΗ ΜΑΞΙΜΟC K Maximinus'un büstü sağa dönük.

AY: ΝΙ Κ ΑΙΕΩ[N] *Pentastylos* tapınak cepheden.

ΑΕ 6,95 g, 25 mm, ky. 1 (Ref. RPC, 2017: 3288)

20. I. Philippus (244-249)

ΰΥ: ΜΑΡΚΙΑ ΟΤΑΚΪ CEOΥΗΡΑ ΑΥΤ Otacilia Severa'nın *diademli* bϋstϋ sağa dϋnϋk.

ΑΥ: ΝΙΚΑΪΕΩΝ Antitetik iki *pentastylos* tapınak, 3/4 cepheden.

ΑΕ 11,20g, 27 mm (Ref. RPC, 2020b: 19923)

21. Volusianus (251-253)

ΰΥ: ΑΥ Κ ΒΕΪΒ ΓΑΛΛΟϸ ΟΥΟΛΟϸϸΙΑΝΟϸ, Volusianus'un başı sağa dϋnϋk.

ΑΥ: ΝΙΚΑΪΩΝ Portikolu *distylos* yapı.

ΑΕ 10,47 g (Ref. BMC, 1889: 139)

22. Gallienus (256/257)

ΰΥ: ΠΟΥ(ΒΑΪΟϸ) ΛΙ(ΚΪΝΪΟϸ) ΕΓ(ΝΑΤΪΟϸ) ΓΑΛΛΪΗΝΟϸ ϸΕΒ(ΑϸΤΟϸ)
Gallienus'un ışın taçlı bϋstϋ sağa dϋnϋk.

ΑΥ: ΝΙΚΑΪΕΩ[Ν] ΑΠΪϸΤΩΝ ΜΕΓ(ΪϸΤΩΝ) Kent surları.

ΑΕ 5,94 g (Ref. Weiser, 1983: 255)

EKLER

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

NIKAIA'NIN (İZNİK) ROMA SİKKELERİ ÜZERİNDEKİ
MİMARİ BETİMLERE DAİR BİR DEĞERLENDİRME

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

Haralambos NIKOLAYIDIS

21

22

